

Toplum Mühendisliğinden Siyaset Mühendisliğine Bir Durak

Ünsal Çetin

İktisatçı | LDT Üyesi

liberal düşünce Yıl 20, Sayı 77, Kış 2015, s. 75 - 87

Geriye Bakmak

İngilizcede bazı kelimeler vardır; bu kelimelerin tam anlamlarını dilimize ancak bir cümle ile çevirebiliriz. *Hindsight* bunlardan birisidir. Kelimeye harf harf bakıldığında, omuz üzerinden geriye doğru yapılan bir bakışı çağırır. Türkçeye “*bir şeyin nitelik ve önemini sonradan ve ancak bir tecrübe ile öğrenmek*” şeklinde çevirebiliriz. Hepimiz yanılabiliriz ve yanılırız da; en çok ve gerçekten tecrübelerimiz öğretir bize. Aklımızdaki çok doğru bulduğumuz bir fikrin hatalı olduğunu, yatırım stratejimizin zararlarla sonuçlanabileceğini, kıymet verdiğimiz bir kurumun bize görüldüğü kadar kıymetli olmadığını dile getiren uyarıcılar da vardır kimi zaman. Fakat zalim tecrübeyi yaşayınca kadar, bu tür uyarıları dikkate almada isteksiz kalma eğilimimiz yabana atılamayacak kadar güçlüdür.

Bu ülkenin liberal demokratları tarafından yapılan uyarıların *genel itibarıyla ve yeterince* dikkate alınmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Eğer liberal demokrasi anlayışına zaten meyilli bir entelektüel iklim ve bunun kamu politikasına yönelik yansımaları sonucunda kurumsallaşmış liberal demokrat bir devlet yönetimine sahip olabilseydik, açıktır ki, pek çok bakımdan çok daha gelişmiş bir ülkede yaşıyor olabilirdik. İlâveten, şunu da sormayı öneriyorum; az sayıda liberallerin bile yanıldığı ve bu yüzden uyarı görevini yerine getiremediği bir meseleye sahip olsaydık ne olurdu? Böyle bir durum için örnek ararken çok uzaklara gitmeye gerek yok. Yaşadığımız ülke genel olarak

liberallere kulak vermeme eğiliminde olan, zaten kısıtlı sayıdaki liberallerin özgürlükçü paradigmayı yaymaya ve kamu politikasına tesir etmeye çalıştığı bir yerdir. 17/25 Aralık ile birlikte artık politik gündemimizin öncelikli bir meselesi haline gelen paralel/otonom yapı konusunda, ne yazık ki, böyle bir liberallerin bile yanıldığı veya ön göremediği veya uyarı görevini yerine getiremediği bir vaziyetle karşılaştık. Şüphe duymayı gerektiren birkaç neden vardı belki. Ama asla ön plâna çıkmadılar, hep diğer daha önemli şeylerin yanında sönük kaldılar.

Bir Âkil Adam ve Bir Uyarı

Can Paker aslında bu konuda ilk uyarıyı yapan isimlerden birisiydi. Bu uyarının yeterince güçlü ve erken olmadığı öne sürülebilir. Ama sadece bugünden geriye bakıldığında. Bu nedenle, Paker'i bundan ötürü eleştirmenin pek bir anlamı yok. Onun *Geriye Bakmak Yok* isimli biyografisinden¹ aşağıda yer vereceğim satırları, anlaşılan o ki, son derece kritik bazı tespitleri içermektedir. (Kitabın isminin bizim *hindsight* ile işaret etmek istediğimizden farklı bir anlama sahip olduğunu not etmeliyim). Nisan 2013'ün ilk günlerinde Paker Pensilvanya'ya gider ve Fettullah Gülen ile bir görüşme yapar. Bizzat Paker'in, kitapta yer aldığı haliyle, görüşme hakkındaki ifadeleri ile devam edelim:

“O iki saatlik konuşmada ‘Cemaatte neden bir gizlilik var?’ diye sordum.

Haklı buldu beni. ‘Açılmamız gerekiyor,’ dedi.

Bu kapalılığın yanlış yorumlara yol açacağını söyledim.”

Can Paker'in bu ifadesinin ardından, Gülen'in zihninden gerçekte neler geçmiştir, bilmek isterdim. Paker'in, tekrar, bugünden bakılınca, olağanüstü bir liberal iyimserlik gösterdiği anlaşılıyor. En azından, ben böyle yorumluyorum. Ancak, Gülen'in Paker'e hak vermiş olmasını da dikkatlerden kaçırmamak lazım, bir tür itiraf bu, belki de bir anlık samimiyet uğruna ağızdan kaçan niyetlenilmemiş ve bu yüzden de fark edilmemiş kalan bir itiraf. “Açılmamız gerekiyor” demesinden umutlanmak istiyor insan. Ne dersiniz, bu söze inanalım mı? Sizce, bu gizliğe son verdiklerini, ve “Bakın işte, artık daha saydam çalışıyoruz” gibi bir ifadeyi dile getirdiklerini işitebilecek miyiz bir gün? Paker'in devam eden ifadeleri ise şöyle:

“Emniyette ve yargıda karşı karşıya gelmeleri için ‘Olur böyle şeyler,’ anlamında bir cümle kullandı. Ben cemaatin çok yararlı işler yaptığını, önemli

¹ Fatih Vural, *Geriye Bakmak Yok, Bir Can Paker Kitabı*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Temmuz 2013, ss. 548–49.

bir ağ olduğunu, ama böyle bir yapının siyasetin içinde olamayacağını, zaten yapamayacağını söyledim. Buna hiçbir şey demedi.

Tabî ki bir sivil toplum örgütü siyasete etki eder. Ama etki etmek ve siyaset yapmak ayrı şeyler. Karar mekanizmasının içinde olamaz sivil toplum örgütü. Ama siyasî karara etki etmeye çalışır. Ama karar vericilerden biri olamaz. Bunu konuştuk.

Tahminim, Gülen Hareketi, ciddî bir sivil toplum hareketi ve network olarak devam edecektir.

Ama siyasî karar verme mekanizması içinde olamaz, seçime girmiyor çünkü. Siyaset oydan alıyor gücünü.

Türkiye’de gücünü halktan almayan en büyük güç orduydum sekiz yıl. Onun da siyasî gücü kalmadı.

Gülen Hareketi’nin de siyasî bir güç olduğuna inanmıyorum.”

Gerçek bir âkil adamın, kısa ve basit ifadelerle anlattığı temel bir liberal demokrat düşünce, belki de demokrasinin birinci kuralı da diyebiliriz; demokrasi çoğunluğun yönetimi değildir, devletin var olduğu bir dünyada, meşru yönetim hakkı en büyük azınlığındır. Daha iyi bir kural henüz icat edilmiş değildir, daha iyi bir yönetim kuralı icat edilinceye ya da gelişinceye kadar, bir ülkenin yönetim masasının etrafındaki herkes –politik ve doğrudan politik olmayan her aktör– bu kurala riayet etmelidir. Bu riayet gerçekleşmediği durumda/durumlarda, yazılı olarak en ideal kanunlara ve devlet organizasyonuna sahip olsanız bile, demokrasi yeterince iyi işlemez.

Yazık ki, uyarıların yöneldiği kişi Peker’in ne anlatmak istediğini muhtemelen hiç anlamadı, ya da anladiysa da, uyarıları dikkate almak hiç işine gelmedi. Tekrar, ne yazık ki, bugün itibarıyla neredeyse bütünüyle siyasete girmiş bir cemaat söz konusu, hem de bunu ülkenin seçilmiş hükümetine karşı bir iktidar savaşı vererek yapan bir cemaat. İktisatçıların kullanmayı çok sevdiği bir terimle, ahlâkî tehlike elbette gerçekleşti. Bu kadar kapsamlı bir cemaatin içinde siyasete bu kadar dâhil olunmasını, hükümetle bir güç yarışına girilmesini doğru bulmayanlar vardı elbette. Pek varlıklarını hissettiremedilerse de.

Yöntemlerin Meşruiyeti Sorunu

İyicil amaçlar kötücül yöntemleri meşrulaştırır mı? Ya da Arthur Koestler'in açık sözlü ifadesiyle² amaçlanan şey "alçaklıkları ve acımasızlıkları haklı çıkarır mı?" Duyduğunuza emin olduğum diğer bir ifadeyle, "omlet yapmak için yumurtaları kırmak zorunda olduğumuz" iddiasının sosyal plânda anlattığı fikir ne kadar doğrudur? Tamamlayıcı bir soru olarak Machiavelli'ye gelirsek, amaca giden yolda her yöntem mubah mıdır? Liberal düşünürler bu soruya özellikle 20. Yüzyıl boyunca ve sosyalizm ile faşizm bağlamındaki tartışmalarda bir hayli değindiler. Bildiğim kadarıyla hepsinin sonuç olarak vardıkları nokta, hiçbir şart altında kötücül veya şeytanî yöntemlerin kullanımının meşru olamayacağı ve bu yöntemleri kullanmanın, vakanın detaylarına göre, ters tepen sonuçları verebileceği şeklindeki bir kanaattir.

17/25 Aralık elbette bir boşluk içinde asılı durmadı. Onu tek başına değerlendirmek ancak hatalı bir yöntem olabilir. Öncesinde, Kürt sorunun çözümü için yapılan Oslo görüşmelerinin ifşa edilmesi, 7 Şubat MİT Olayı, Gezi olaylarının Tayyip Erdoğan'ı tasfiye etmek amacıyla istismarı var. Ana muhalefet partisi liderinin bir gayrimeşru yöntemle tasfiye edilmesi, diğer muhalefet partisi MHP'nin yine aynı yöntemlerle adeta bir tür güç deneyine malzeme edilmesini de eklemeliyiz. Sonrasında, MİT konvoylarına iki defa operasyon düzenlenerek, MİT'in Suriye bölgesindeki eylemleri kara propaganda malzemesi yapıldı. Yeni bir iç düşman konsepti olarak, özellikle belli bir medya gurubu tarafından, İrancılar korkusu yayılmaya çalışıldı. Hükümet, aslında bu ülke insanlarının tümüne yapılan bir haksızlık olarak, El-Kaide ve Suriye'deki diğer terörist guruplara destek vermekle suçlandı. Bu çabanın bir devamı olarak 2014 yılı içinde bu sefer IŞİD ile AKP arasında sözüm ona destek bağlantıları kurgulanmak istendi. Alttan devam eden ama akamete uğrayan diğer bir gayret daha vardı; bazı emniyet müdürleri kendi uydurdıkları bir terör örgütüne dair soruşturmada, örgütün yönetiminde şu işe bakınız ki üst düzey AKP liderlerini bulmuşlardı. Bunlara, tavan yapan bir kasetçilik rezaleti eklendi. Sürekli olarak, "daha büyük bombayı bekleyin" havası pompalanarak, algılar ayarlanmaya, kafalar karıştırılmaya çalışıldı. Devletin kritik mevki ve makamlarının derin bazı kulaklarca dinlendiği anlaşıldı. 30 Mart 2014 mahallê seçimleri öncesinde Dışişleri Bakanlığı makamındaki bir toplantıdan ses kayıtları açığa serildi. Amacın seçim öncesinde seçmenlerin zihninde yaratılmak istenen bir kaos olduğu yeterince barizdi. İlginç bir şekilde, 30 Mart seçimlerinden sonra, kasetçiler piyasaya yeni bir sürüm yapmadı. Belki de, milletin sinirleriyle gereğinden fazla oynamanın riskini gördükleri ve dikkat-

2 Arthur Koestler, *Spartacus*, Plato Film Yayınları, İstanbul, Ekim 2007, s. 432.

lerin “bu algı operasyonlarını kim ya da kimler yapıyor?” sorusuna daha fazla yönelmesini istemedikleri için.

Benim –ve elbette diğer bir gurup liberalin de– 17/25 Aralık ve onun içinde bulunduğu bağlama dair asıl sorumuz meşruiyetle bağlantılıdır; ve bu bağlantı üzerinden de demokrasinin birinci kuralı dediğimiz şeyin ihlâlidir. Tehdit ve şantaj yöntemlerine itiraz yükseltmemiz gerekir, bu itirazlar kimin işine gelirse gelsin. Bu bir ilke meselesidir. Ve bu gayrimeşru yöntemlerin kullanımı ile sandığın bir göz boyamaya dönüşmesinin engellenmesi gerekir. Sandık bizim hoşumuza giden politikacıları seçmiyorsa bile.

Bir istihbarat örgütü gizliliğine sahip, kim olduklarını tam olarak bilmediğimiz, gerçek amacından asla bütünüyle emin olamayacağımız, hiç kimsenin seçmediği ve seçimle de yerinden edemeyeceği, tehdit ve şantaj yöntemlerini kullanma konusunda kendisine herhangi bir sınır çizme gibi bir ilkesi olmayan, devletin en önemli mevki ve makamlarını rahatlıkla dinleme gücüne sahip derin ve otonom bir yapı var karşımızda.

Çok büyük ihtimalle, 17/25 Aralığa varıncaya kadar, 2003’ten bu yana bilgisine sahip olduğu yolsuzlukları, politik hesaplarını güdebilmek uğruna, bir soruşturma konusuna çevirmemiş bir yapı bu. Adeta 2013’e gelinceye kadar yolsuzluk hiç olmamış gibi, sanki AKP yönetimi dünden bugüne birden bire yozlaşmış gibi. Bence neredeyse kesin olanı da; bu yapı bir şekilde mevcut hükümetten istediklerini alabilmiş olsaydı, 17/25 Aralığa teşebbüs dahi etmeyecekti. Dershaneler kapatılmasaydı, yargı ve emniyet kadrolarında istenen kotalar verilseydi, MİT Müsteşarı gibi kritik noktadaki yöneticileri kendisi belirleyebilseydi. En kritik ve asli emel olarak Çözüm Süreci imha edilseydi, yani neredeyse, bir hükümetin programını perde arkasından idare edebilme imkânına sahip olsaydı, başka bir ifadeyle, demokrasinin birinci kuralını ihlâl ederek, esasen sandığı iptal edebilseydi, 17/25 Aralık olmayacaktı.

Gelin olayların alternatif bir ilerleyişinden neler olabileceğini de düşünelim. Düşünelim ki, 17/25 Aralık plânlandığı gibi gider, AKP/Erdoğan politik cazibesini kaybeder. Siyaset mühendisliği başarılı (?) olur. Bir CHP–MHP koalisyonu ya da CHP azınlık hükümeti kurulur. Yeni hükümetin, bu sefer otonom yapı ile gayet iyi geçindiğini ele alalım önce. Otonom yapı bu hükümetin yolsuzluklarını soruşturma konusu yapacak mıdır, açıkçası hiç sanmıyorum. Yeni hükümetin otonom yapıya karşı çıktığını gördük diyelim. Bu sefer, bu karşı çıkış kendisine yönelik yargı operasyonlarını göze almak pahasına gerçekleşir. Önceki hükümeti sandık dışından tasfiye etmede kullanılan yöntemler yeni hükümete karşı da çok büyük ihtimalle kullanılacaktır. Otonom yapının taleplerinin hangi noktada biteceğine dair pek fazla bir fikir

edinemeyiz, eğer öyleyse bir tehdit ve şantaj döngüsü bekler bizi. Yolsuzluk ve yozlaşma kaynağının *esas itibariyle yapısal* olduğu bizim gibi bir ülkede, bu tarz bir kısır döngü pek de ihtimal dışı değildir. Ve bu yapısal yolsuzluk sistemi en çok söz konusu otonom yapının kazanacağı güç lehine işler. Ya da, eğer AKP/Erdoğan bu tehdit ve şantaj kullanımını karşısında yıldırılıp korkutulsaydı ve otonom yapı ile bir tür uzlaşma arayışı sonunda, (yolsuzluklara devam edebilmek için veyahut koltuk sevdasından kopamadığı için diyelim), ona istediklerini vermeyi tercih etseydi, bu sefer soruşturmaların sonucu delil yetersizliğinden beraat olmaz mıydı veya önceki ses kayıtlarının sahte olduğunu “kanıtlayan” yeni ses kayıtları çıkmaz mıydı?

Bu tarz bir otonom yapının kendi bünyesindeki adamların yaptığı yolsuzlukları yargılayacağı ise hiç ihtimal verilmemesi gereken bir tür “yolsuzlukla mücadele” olur ancak. Kısacası, 17/25 Aralık yolsuzluk dosyası özelinde, benim yükselttiğim soru şudur; politik pazarlıklar (ya da *aslında tehdit ve şantaj*) sonucunda istediğini alamadığında muhasımlarının yolsuzluklarını ifşa eden bir yapının, kendisine istediğini verenlerin yolsuzluklarını ise bizden saklamayacağına nasıl emin olabiliriz? Genel itibariyle, LDT çevresindeki liberaller 17/25 Aralık’taki yolsuzluk iddialarının bütünüyle boş olmasının pek muhtemel olmadığını dile getirdiler. Bu doğru görünüyor. Bununla birlikte, konu hakkında düşündükçe, bu tarz bir yolsuzlukla mücadeleden yolsuzlukları engelleme adına pek de bir hayır gelmesinin mümkün olmadığına daha kuvvetle vurgu yapma ihtiyacı hissediyorum. (Ve zaten, bu söyleyeceğim bazı hukukçuların hoşuna gitmeyebilir ama, bir yapısal yolsuzluk ve yozlaşma sisteminin ıslah edilmesinin yolu da esas olarak yapısal bir değişimdir, dar anlamı ile ve yalnızca yargının yolsuzluk soruşturmaları değil).

Gayrimeşru yöntemlerin altını çizmek adına, ABD’deki IRS Skandalı örneği ile bağlantı kurmamız mümkün. Internal Revenue Service (IRS) ABD’nin gelir vergisi toplama ve ilgili mevzuatı icradan sorumlu federal hükümet dairesidir. 2010’un ilk aylarında ortaya çıktı ki, IRS cumhuriyetçi Kanada yakın, o sıralarda henüz Kongre’de tartışılmakta olan *ObamaCare* yasasına muhalif olan, muhafazakâr ‘kâr amaçlı olmayan’ kuruluşların vergi kayıtlarını özellikle hedef almıştı. Amaç onları vergi üzerinden vurarak, yeni sağlık sistemi yasasına dair eleştirilerini geri plâna itmek ve açıkça iktidardaki başkanın politik çıkarlarına hizmet etmektir. Amerikan kamuoyundaki genel tepki “Peki, ne buldunuz yaptığınız soruşturmada?” şeklinde olmadı. Daha ziyade, yöntemin gayrimeşruluğu, bir vergi bürosunun devlet gücüne dayalı olarak bir muhalif gurubu hedeflemesi, asıl tepkiyi çeken şey oldu. Böyle bir tepki, ancak ve ancak, vergi bürolarının her zaman ve her yerde vatandaşlar arasında eşit davrandığını düşünen safça bir tutuma göre anlamsız olabilir. Peki, ya

eğer birileri demokrasiyi askıya almanın sandığı halkın önünden almaktan daha mahir bir yöntemini plânladıysa, o zaman ne olacak? Böyle bir planın gerçekleşmesi için, insanların *ideal ve bağımsız bir yargı ve emniyetin varlığı verili bir durummuş gibi düşünmelerinden* istifade edilmesi söz konusu olmak zorundadır.

Pür “yolsuzluk” boyutu ile ilgili bir hususa daha burada işaret etmek isterim. Gözlemleyebildiğim kadarıyla, 17/25 Aralık’tan sonra bile AKP/Erdoğan’a yönelik artan teveccühün nedenlerden birisi de, halkın yolsuzluk konusunda 2000’leri 90’larla kıyaslaması sonucunda vardığı hükümdür. Tecrübeli vatandaş, 2000’ler ile 1990’ları kıyasladığında, diğer pek çok karşılaştırma sonucunda olduğu gibi, mevcut yönetimin *90’ların hükümetlerine nispetle* yolsuzlukları engellemede ve kaynakları halkın hizmetine yönlendirmede daha başarılı olduğunu düşünmektedir. Bu, halkın sağduyulu kanaatlerinden birisi; çünkü tecrübeli vatandaş için 17/25 Aralık yolsuzluğu yeni bir haber değil. Doğru, orta sınıflar yolsuzluk konusunda çok hassastırlar. Ama bu sorunun temelde yapısal olduğunu da en azından hissederler. Ve tabî, sistem üstündeki kendi gücünü zayıflatacak bir oluşumla yolsuzluklar arasında bir tercihte bulunması istendiğinde, sandığın korunmasının onun için daha önemli olduğunu, yine sandıkla ifade eder.

Bir Geniş Bağlam İzahı

Yukarıda yazdığım gibi; dersaneler kapatılmasaydı, yargı ve emniyet kadrolarında otonom yapıya istediği kotalar verilseydi, MİT Müsteşarı gibi kritik noktadaki yöneticileri otonom yapı belirleyebilseydi, en kritik ve asli emel olarak Çözüm Süreci imha edilseydi, yani neredeyse, bu yapı bir hükümetin programını perde arkasından idare edebilme imkânına sahip olsaydı, 17/25 Aralık hiç gerçekleymeyeydi, diye düşünüyorum. Bununla birlikte, biraz daha geniş bir bağlamda da düşünmemizde fayda var. Bu bağlama anlamını veren temel faktör olarak Çözüm Süreci’ni değerlendirmeye katmama lüksümüzün olmadığını vurgulamak isterim. (Bu açıklamaya girişmeden önce, bir uluslararası ilişkiler veya askerî işler uzmanı olmadığımı okuyucuya samimiyet borcunun gereği olarak da not etmeliyim).

Savunma ve Havacılık dergisinin 2013’te yayınlanan 159’uncu sayısının kapağı “2014 Havacılık Yılı” başlığını taşıyor.³ Derginin kapak notunda tam olarak aşağıdaki ifadeler yer alıyor:

³ *Savunma ve Havacılık*, Mönch Türkiye Yayıncılık, cilt 27, sayı 159, yıl 2013, kapak notu s. 4, editörün önsözü s. 7, Ankara.

“Türk Silahlı Kuvvetleri [TSK] için yürütülen F-35A MTU/JSF, A400M, HürKuş, T-70 TGMHP, T129 ATAK, ANKA MALE İHA ve E-737 Barış Kartalı Programlarında; motor ve gövde parçalarının tasarım ve üretimi, yapısal modifikasyon, prototip tasarım ve üretimi ile sistem entegrasyonu gibi önemli sorumluluklar üstlenen Türk Savunma ve Havacılık Sanayi açısından 2014 yılı adeta bir havacılık yılı olacaktır. Bu çerçevede önümüzdeki günlerde F-35A MTU/JSF ve T-70 TGMHP programlarında siparişe ve üretime yönelik sözleşmelerin imzalanması, Barış Kartalı, T129 ATAK ve A400M programlarında ise TSK’ne ilk teslimatların yapılacak olması, içinde bulunduğumuz yıldan itibaren önümüzdeki onyıllık dönem adeta bir “Türk Havacılık ve Uzay Sanayi Onyılı”na dönüştürecektir.”

Bu programların bazıları, örneğin F-35A yeni nesil Müşterek Taarruz Uçağı ile A400M yeni nesil askerî nakliye uçağı, Türkiye’nin birkaç NATO üyesi çekirdek ülke ile birlikte ortağı olduğu ve üretimine katkıda bulunduğu projeler. Diğer bazıları ise, T129 ATAK silahlı helikopteri ve ANKA İnsansız Hava Aracı gibi, Türkiye’nin kendi tasarım ve üretimi olan projeler. (Bahsedilen programlara ait daha detaylı bilgiler derginin söz konusu sayısında bulunabilir). Tabii, sadece havacılık açısından değil, genel olarak savunma sanayisi açısından bir gelişme de söz konusu. Bu hususta, derginin genel yayın yönetmeni Hakkı Arıs’ın takdim yazısındaki bazı değerlendirmeleri ise şöyle (italik vurgular bana aittir):

“Bütün paydaşlar açısından ortak bir değerde ele alındığı zaman, [savunma sanayisindeki] bu inişli-çıkışlı ilerleyiş ilk iki onyıl [1980’ler ve 90’lar] için büyük hedeflerin güdülmediği bir süreç olmuş, *ancak son onyıllık dönem en zorlu hedeflerin masaya yatırılarak büyük adımların atıldığı* ve bu cesaret ve inançla önemli atılımların gerçekleştirildiği bir dönem olarak Türk Savunma Sanayi tarihinin sayfalarına kazanmıştır.

Türk Savunma Sanayi bu dönemde muazzam bir alt-yapı kazanımı sağlamış, bunu kalifiye iş gücü ile tamamlamış, büyük projelerin yükümlülüğünü almış ve en önemlisi olarak da uluslararası savunma sanayi etkinlikleri platformlarında ciddî bir oyuncu olarak yerini almaya başlamıştır.

Türk Savunma Sanayi’nin son onyıldaki göstermiş olduğu başarılı atılımların nedeni, her paydaşın işini gereği ile yapmasının ötesinde, arkada tam destek sağlayan bir siyasî iradenin varlığıdır.”

Öncelikle, bir klâsik liberal olarak, devletlerin silahlanma yarışından haz etmediğimi dile getirmeliyim. Ancak bunu söylemek, gerçek dünyadaki si-

lahlanma olgusunu göz ardı ederek değerlendirme yapabileceğimiz anlamına gelmez. Tıpkı, bir iktisatçı olarak merkez bankalarının varlığına karşı olma- ma rağmen, mevcut durumda para politikası eleştirisi yaparken merkez ban- kalarının eylemlerini dikkate almama lüksüne sahip olmadığım gibi. İkincisi, komplo teorisi yazmıyorum, yazmak da istemem, ama NATO üyesi müttefik ülkelerin birbirini dinlediği bir dünyada yaşıyoruz. *WikiLeaks*'in yeterince açık bir şekilde ifşa ettiği gibi, devletler paranoyaya varan bir sinir sistemine sahip olabilmektedir.

Birleşik kaplar teorisinin tahmin edebileceği gibi, Türkiye'nin son on yıl- daki ekonomik gelişmesi sadece sivil altyapı ya da üretim gücünde değil ay- rıca askerî gücünde de önemli düzeyde ilerlemeler kaydetmesi ile birlikte gerçekleşti. Elbette, bu tek başına bir şeye tekabül etmez ve tek başına bir durumu açıklamaz. Bunu Türkiye'nin yurtiçi politikadaki vesayet rejimini kırmasının bir yansıması olarak, dış politikasındaki vesayetin kırmızıçizgi- lerini de silmiş olması gerçeği ile birlikte değerlendirdiğimizde bir sonuca varabiliriz. Türkiye önceki dönemden farklı olarak, kendisine ait bir dış poli- tika gütmeye AKP ile başladı. Bu politika elbette eleştiriye açık ve hatta muhtaç olarak değerlendirilebilir. Mısır'da, Suriye'de, İsrail-Filistin çekişme- sinde, Kıbrıs sorununda kendi başına inisiyatif alarak, kendi doğru gördüğü politikayı takip eden, yani Batılı güçlerin politika dairesinin dışına çıkan bir yönetim, artan bir askerî güce sahip olursa, *işte bu işleri değiştirebilir.*

Artan askerî güç ve Batı'nın dümen suyundan çıkılarak bağımsız dış poli- tika güdülmesine ilâveten, namı değer Çözüm Süreci'ni de değerlendirmeye katmamız zorunlu. Çözüm Süreci'nin de eleştirilmesi elbette mümkündür ve hatta gereklidir. Eminim ki, bu kadar zorlu bir süreç en azından birkaç bakı- mdan daha iyi yönetilebilirdi de. Fakat, sadece varlığı bile önemli bir gerçek. Bu sürece teşebbüs eden siyasî iradeye hakkını vermek adına belirtmemiz gereken şeyler var. Öncelikle, bu süreç geçmişten derin bir kopuşu temsil et- mektedir. Yaklaşık yüzyıllık bir inkâr ve asimilasyon siyaseti olan Kürt politi- kasının terk edilmesi elbette kolay olmaz ve olamaz. Bu girişim haddi zatında devletin temel ayarları ile oynamak anlamına gelir. Ve bu tür bir oynamaya teşebbüs eden bir liderin aklına doğal olarak, başarısızlık durumunda *bay- ramlık olmayan gömleğini* giymek zorunda kalacağı ya da başka tür bir bedel ödemek durumunda kalacağı ihtimali gelir. Tek başına bu inisiyatif alma ce- saretine bile değer verilmelidir. Eğer değerlendirdiğimiz kişilere/kurumlara âdil davranmak gibi bir ilkemiz varsa. Bu cesaretin uygun karşılığı bir tür "Apo ile aynı vizyona sahip olma" şeklindeki bir ithama uğramak da değildir.

Bu süreç ile birlikte, Türkiye’de demokrasi yaklaşık yüz yıl boyunca silah ve baskı yöntemlerinin çözemediği ağır bir sorunu çözme iradesi göstermektedir. Silahsızların, yani siyasetçilerin ve demokratik süreç ve yöntemlerin sorun çözebildiği bir ülke, hep hakkında konuştuğumuz gelişmiş bir demokrasi özlemimizdi. İç barışımızı engelleyen ve bu yüzden de gerçek bir toplum olmamızın önündeki en büyük engeli aşan politik bir çözüm gündemimizde. Şimdiye kadar dökülen kanların *iki taraf için de* beyhude olduğunu gösterecek şekilde, bu kadar ağır beşerî ve maddî kayıplara rağmen bitmeyen bir sorunun, “bir oturup konuşalım” diyen politikacılar tarafından çözüldüğü vaki olursa, devletin yapısında *geri dönüşü olmayan bir değişimin* gerçekleşmesi de söz konusu. Dolayısıyla, kişisel kanaatim o dur ki, bu değişim ihtimaline karşı çıkan unsurlar olacaktır ve bu süreç, ancak ve ancak, çok ciddî engelleri ve meydan okumaları aşarak başarıya ulaşabilecektir.

Çözüm Süreci’nin yurtiçi veya yurtdışı diye ayrıştırılamayacak kadar devasa boyutları olduğunu da eklememiz gerekiyor. Sürece gelinceye kadar, Kürt sorunu ve PKK şiddetinin nedenine dair açıklamalarda en dengeli bakış açısı liberallerinki idi. Liberaller yaşananları sadece dış mihrakların oyunu olarak gören ulusalcı bakış açısına karşı çıktı. Çünkü, *bizim* Kürtlere yaptığımız zulmün farkındaydılar. Bununla birlikte, bir ülkenin çıkarının ancak başka ülkelerin çıkarlarının zedelenmesi pahasına mümkün olacağı şeklindeki Merkantilist–devletçi dış politika takibinden başka bir şey bilmeyen ulus devletlerin dünyasında, PKK’nın *belirli bağlamlar ve zaman dilimlerinde, bir birinden ayrı amaçlar güden farklı dış güçlerce* kullanılmasının, desteklenmesinin, yönlendirilmesinin (ve elbette terk edilmesinin de) gayet mümkün olduğunu dile getirmişlerdi.

Dolayısıyla, Çözüm Süreci–bağımsız dış politika–artan askerî güç sacayaklarından oluşan yeni bağlamın 2013 yılında yaşadığımız başlıca (Gezi ve 17/25 Aralık sarsıntılarında oluşan) politik çalkantıların oluşumunda en azından bir nedenler demeti olarak değerlendirilmesi bana pek ihtimal ya da akıl dışı gelmiyor. Hele ki, otonom yapının hastalıklı bir Çözüm Süreci düşmanlığına sahip olduğunu hesaplamaya dâhil ettiğimizde, bir tür koalisyon ihtimali de belirir. Ukrayna ve Mısır gibi yanı başımızdaki ülkelerde yapılanlar ve yapılabilenler, bu nedenler ihtimalini güçlendirmektedir.

Liberal Tutarlılık Meselesi

Kendisini liberal olarak tanımlayan ve başkaları tarafından liberal olarak adlandırılanlardan oluşan, ülkemizin *genel anlamdaki* liberal cenahı ile ilgili beni hayal kırıklığına uğratan birkaç gözlemimi eklemeyi arzu ediyorum. Çok

yazık ki, Gezi Olayları ve 17/25 Aralık ile özetleyebileceğimiz 2013-14 gündemindeki tartışmalarda, bu kadar çok liberal ismin, bu ülkenin tarihinde hep demokrasi düşmanlarının istismar ettiği bir ifade olarak, “demokrasi sandıktan ibaret değildir” söylemi ile halk iradesini itibarsızlaştırma kampanyasına katılması ağır bir talihsizlik oldu. Türkiye’de 1950’lerden bu yana, yaklaşık 60 yıl sonra ilk kez, demokrasinin birinci kuralı dediğimiz yönetimin en büyük azınlığın hakkı olması gereği gerçek anlamı ile henüz vücut buluyor iken, bu birinci kuralın kafaya takılmadığı eski dönemleri özleyenlerin Makyevelist şiarı ne yazık ki “demokrasi sandıktan ibaret değildir” sözü oldu. Bu Makyevelist değirmene taşıma suyu getirenler arasında liberallerin yer alması pek de liberal demokratça olmadı.

Beni asıl olarak şaşırtan şey ise, bu cenahtan bu kadar çok ismin, sandığı iptal etme amaçlı tehdit ve şantaj yöntemlerine karşı tek bir kelime etmeden gelişmeleri değerlendirebilmiş olması. Sanırım buna onların nefret duyguları ile değerlendirme yapma dürtüsüne yenik düşmüş olmaları bir neden olarak görülebilir. Sonuçta, artık aşikâr ki, geriye kalan liberaller gayrimeşru yöntemlerin kullanımına itiraz etme iradesi önemli bir sınavdan başarıyla geçmiş olanlardır. Onlar ek bir öğrenmeyi de gerçekleştirdiler, belki de bir gerçeğe uyandılar; kendileri gayrimeşru yöntemlerin kullanımına karşı çıkarlar ve bu yöntemlere kendi mücadelelerinde başvurmak akıllarına dahi gelmez. Kendileri böyle diye, sırf bu nedenle, başkalarının da bu yöntemleri bir strateji olarak benimsemeyecekleri şeklindeki bir iyi niyetli varsayım bundan sonra sahip olmayacaklar. Son derece devletçi bir dinî cemaatin, hep bilinen, yüksek devlet makamlarında yer kapma derdinin hangi tür günlere hazırlık olduğu artık meydandadır.

İktidar yozlaştırır. Kesinlikle liberallerin aklından çıkarmaması gereken bir gerçektir bu. Ancak bu ifadenin anlattığı şeyin münhasıran hükümetin icra organı hakkında geçerli olduğunu düşünmek için bir neden yoktur. Gizli ve otonom bir yapılanmanın da bir devlet iktidarı olduğunu dikkatlerden kaçırmamalıyız. Hükümetlere karşı şüpheli bir zihniyete sahip olunması da diğer aslî bir liberal düsturdur. Ancak bunun da sadece yürütme gücü için düşünülmesi mümkün değil. Yargı da devletin bir bürosudur. İdeal ve normlardan bu anlamdaki uzaklaşmanın bizim yargısal sistemimizde Batılı liberal demokrasilerdekine nispetle daha fazla olmasını da değerlendirmeye kattığımızda, liberal şüpheliğin yargı organlarına karşı unutulmuş olması hayli ağır bir kusur haline gelir. Türkiye’de yargının devletin uzantısı ve vesayet sisteminin bekçisi olarak kurgulanmış olması, yargı organlarının jüristokratik heveslerinin yaşattığı tecrübeler ortada iken, bu tecrübeler hiç olmamış ve kendisini sadece adaletin tecellisi ile sınırlanmış bir yargı sistemimiz

varmış gibi düşünmek, aynı zamanda gerçeklerden kopuk düşünmek anlamına gelir. Ne yazık ki, politik gündeme karşı kör ve politik gayelerden münezeh bir yargı sistemi bizim sahip olmadığımız şeydir.

Kaldı ki, 2003 sonrası yargısal tecrübelerimiz de bu tespiti güçlendirmektedir. Ergenekon ve Balyoz davalarında görülen ve bilinçli bir şekilde yapıldığı anlaşılan ağır usul hataları, sahte kanıtlar, Kafes Eylem Planı gibi tamamen uydurma bir yargılama konusunun üretilebilmiş olması, bu kadar çok masum insanın kurularla birlikte yakılmaya çalışılması, 28 Şubat yargılamasının adeta içinin boşaltılmış olması gibi örnekler bir liberalin şüpheciliğini kuvvetlendirmelidir. Bir bakıma ülke olarak başarısız olduk; bu davalarda insanları adil bir şekilde yargılamayı beceremedik. Bu yüzden, bariz darbeci ve demokrasi düşmanı olan “kuru”lar da aradan kendilerine bol miktarda yontma malzemesi bulabildiler. Önceleri “demokrasi davaları” olarak adlandırığımız bu davalardaki hataların, açığa çıkan bilgiler nedeniyle, yeniden yargılamalarla düzeltilmesini talep ediyoruz. Çok büyük ihtimalle, 17/25 Aralık ve sözüm ona Selam-Tevhid terör örgütü soruşturmaları müelliflerinin plânladığı gibi ilerleseydi, yeni mağduriyetler yaratılacak ve bir yeniden yargılama ihtiyacı bu soruşturmaların getirdiği davalar için de hissedilecekti.

Diğer bir husus, hükümeti eleştirmek ile ilgili. 2003 yılından bu yana gündemin ana başlıkları üzerinden bir sıralama yapacak olursak eğer, AKP hükümetleri icraatının şahsen eleştirdiğim uygulamaları en azından desteklediğim uygulamaları kadar uzun bir liste çıkarır diye tahmin ediyorum. Bir klâsik liberalin AKP/Erdoğan eleştirisi yaparken basit bir gerçeği kabul etmesi, onun eleştirisi ve destek noktalarında kendisini daha iyi ifade etmesini kolaylaştırır sanırım. Bu basit gerçek, Türkiye tarihinin en başarılı seçim sonuçlarına ulaşan politik hareketin lideri olarak, artık bir kişi kültü konumuna yükselen R. Tayyip Erdoğan’ın bir klâsik liberal olmamasıdır. Erdoğan klâsik liberal olmayı, klâsik liberal bir hükümet programını hedeflememektedir de. Dolayısıyla, ondan kafamızdaki ideal liberal demokrat devlet başkanının yapacağı icraatı gerçekleştirmediği için nefret etmek pek de makul değildir. Erdoğan bir liberal demokrat olsaydı *ve bu kimliği ile birlikte* aynı politik hareketin liderliğini ve başarısını elde etmiş olsaydı benim de çok hoşuma giderdi. Ama durum ne yazık ki bu değildir. En azından, bu gerçeği kabullenmek rahatlatıcı olacaktır. Klâsik liberalin eleştirisi hakkı baki kalır. Hatta kanaatimce klâsik liberal bakış açısıyla hükümet ve kamu politikalarının kritiği bu ülkede eksikliği en çok hissedilen değerli bir faaliyettir.

Fakat, liberal yol arkadaşlarına “hükümeti (yeterince) eleştirmiyorsunuz” diyen liberallerin unuttuğu önemli bir liberal fikir ise evrimciliktir. Bu unuttu-

kanlığın sonucu olarak, AKP yönetiminin son iki-üç yıllık dönemdeki bazı çok önemli icraatlarının kimilerince küçümsendiğini, hatta kimilerince de bunların hiç bahse değer bile görülmediğini fark etmek şaşırtıcıdır. Acaba doğru bir reformun ya da icraatın desteklenmeye değer görülmesi için illa ki bir (liberal) devrimin parçası olması mı lazımdır? Liberal evrimcilik bu soruya “hayır” cevabını verir. Reformların daha hızlı ilerlemesi için yapılacak kampanyalara tam destek veririm. Ama bunun toplumun ve siyasetinin doğası gereği çok da hızlı yapılamayacağını da dikkate alırım. Mükemmel liberal bir toplum ve siyasete yaklaşmak hedeftir. Bu hedef zaten gerçekleşmiş; bütün liberal reformların tek hamlede gerçekleştirilmesi politik bakımdan kaçınılmazmış gibi düşünmek ise, liberalizmin toplumu ve bireyleri öncelikle olduğu gibi kabul etme yeteneğine gölge düşürür.

Daha yürünecek çok yol, aşılacak büyük engeller vardır. Ama bu yola çıkma cesaretini gösterenlerle birlikte...